

Lenka Pasternáková

Katedra pedagogiky FHPV
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. novembra 1
081 16 Prešov
E-mail: lpaster@unipo.sk

Hodnotová orientácia mládeže / *Value-orientation of youth*

Abstract

Examining and explaining the value orientations of interest of various disciplines, which confirm that the interdisciplinary category. In terms of philosophy are, therefore, approach from a position of axiology (teaching about values), from a sociological position is at the forefront of social, ethical and normative psychology content is understood as a socio-psychological.

Key words: youth, value, value orientation

Potreba skúmať hodnotové orientácie vyplynula u nás z aktuálnych požiadaviek praxe. K tomuto skúmaniu viedli autorov i skúsenosti z rozvíjania psychologickéj diagnostiky osobnosti. Nemenej významným impulzom pre ich prácu boli tiež pokroky v rozpracovanosti všeobecno-psychologickej teórie a poznatkov, že hodnotové orientácie predstavujú významný regulátor sociálneho správania; keďže hodnotové orientácie ovplyvňujú prejav osobnosti v jej konaní a správaní, vo vytýčovaní a dosahovaní životných cieľov. V našom príspevku sme sa venovali analýze výskumných zistení týkajúcich sa preferencie hodnôt u mládeže.

Hodnotové orientácie sú považované za významnú súčasť štruktúry osobnosti, v ktorej akoby sa zosumarizovali všetky životné skúsenosti, ktoré osobnosť vo svojom individuálnom rozvoji nadobudla. Všeobecne sa predpokladá, že rozvoj hodnotových orientácií má svoju genézu v tej etape historického vývinu, keď prestáva byť primárnym problémom uspokojovanie základných potrieb. Skúmanie hodnotových orientácií tak predpokladá poznávanie zmien v človeku, ako výsledku nových podmienok, uvedomovaniu si hodnôt pre vlastnú vnútornú orientáciu a pre spoločenskú prax. Problém zisťovania hodnotových orientácií predstavuje relatívne náročné úskalia tak z metodologického ako i metodického hľadiska (Krajčová, Pasternáková, 2009).

Hodnotový systém individua je súčasťou jeho vzťahového interpersonálneho i intrapersonálneho rámca, ktorý silne ovplyvňuje spojenie človeka so sociálnym prostre-

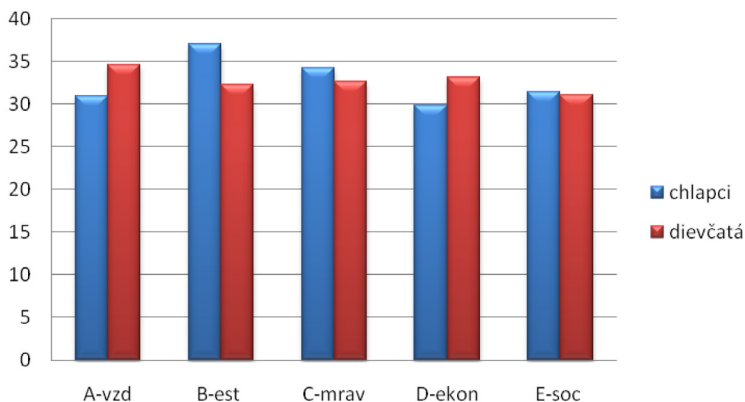
dím, aj jeho pohľad na seba samého. V rámci tvorby hodnotového systému sa utvárajú rôzne štruktúry, napr. spravodlivosť, pravda, trest, vzory a pod (Hudeček, 1986).

Popri zásadných zmenách hodnotovej orientácie, spôsobených napríklad radikálnymi zmenami v životných a pracovných podmienkach, môže dochádzať k radu zmien čiastkových, napríklad v poradí hodnôt, ktoré jedinec v rámci svojej hodnotovej orientácie preferuje. Tieto zmeny majú svoju intenzitu, svoj priebeh a svoje príčiny, ktoré sa svojím spôsobom môžu vzájomne krížiť a prelínať. Človek prikladá väčšiu hodnotu skutočnostiam, ktoré vlastnostiam jeho osobnosti najlepšie zodpovedajú, vyhovujú, sú s nimi v súlade. Vnútoraná hodnotová orientácia človeka rozhodujúcou mierou koreluje s jeho duševným zdravím. Väčšia diferencovanosť a variabilnosť hodnotovej orientácie ovplyvňuje vývin osobnosti pozitívnym a stabilným smerom. Zdravá hodnotová orientácia obsahuje skôr viac približne rovnako dôležitých hodnôt, než malý počet extrémnych hodnôt.

V súvislosti s analyzovanou problematikou sme uskutočnili výskum. Svoju pozornosť v tom zmysle sme sústredili na diagnostikovanie hodnotových preferencií mládeže. Na identifikáciu hodnotovej orientácie detí mládeže z ČR sme použili štandardizovaný test Jána Vonkomera (1991). Pri kvantitatívnom spracúvaní získaných výsledkov sme využili základné procedúry deskriptívnej a induktívnej štatistiky. Pri javovej analýze sme uskutočnili výpočet relatívnej a absolútnej početnosti. Pre zistenie štatisticky významného rozdielu medzi chlapcami a dievčatami v rámci jednotlivých hodnotových orientácií sme použili Mann-Whitneyov U-test. Ďalej sme uplatnili neparametrickú analýzu rozptylu pre porovnávanie troch stredných hodnôt hodnotových orientácií respondentov Kruskal-Wallisov test.

Základný súbor predstavujú deti staršieho školského veku z Česka. Pre potreby výskumu sme z neho náhodne (skupinkovým výberom) vybrali *do výberového súboru* deti 7. a 8. ročníkov (420 respondentov, 31,32%). Na základe realizovaného výskumu respondenti z Česka najčastejšie preferujú estetické hodnotové orientácie (HS 35,03). V priemere na druhé miesto umiestnili mravné hodnotové orientácie (HS 33,59). Na mieste treťom sú podľa odpovedí respondentov hodnotové orientácie vzdelávacie (HS 32,46), za nimi nasledujú hodnotové orientácie sociálne (HS 31,29) a poradie uzatvárajú ekonomické hodnotové orientácie (HS 31,16).

FIGURE 1. Preferencia hodnotových orientácií u respondentov v Česku

Dievčatá z Česka, ktoré sa zúčastnili výskumu, najčastejšie v priemere preferujú hodnoty vzdelávacie (HS 34,60). Na druhé miesto radia hodnoty ekonomické (HS 33,12), potom mravné (HS 32,68), estetické (HS 32,24) a celkové poradie hodnotových orientácií u dievčat z ČR uzatvárajú hodnoty sociálne (HS 31,08).

Čo sa týka hodnotových orientácií u chlapcov z ČR, ktorí sa zúčastnili výskumu, podľa získaných priemerov sú najviac preferované estetické hodnoty (HS 36,97). Toto zistenie bolo pre nás prekvapujúce. Tento výsledok by sme skôr očakávali u dievčat. Mravné hodnoty chlapci zaradili na druhé miesto v ich preferencii (HS 34,22). Ďalšie v poradí boli sociálne hodnoty (HS 31,44) a vzdelávacie hodnoty (HS 30,97). Prekvapujúce zistenie bolo, že ekonomické hodnoty podľa dotazníka „HO“ preferujú chlapci najmenej (HS 29,81).

U respondentov z Česka sú najviac preferované estetické hodnotové orientácie. Chlapci ich umiestnili na prvé miesto, ale dievčatá ich radili až na miesto štvrté. Zo zrealizovaného výskumu teda vyplýva, že v tomto prípade je prítomný štatistický rozdiel z hľadiska pohlavia (na hladine významnosti 0,01 v prospech chlapcov). Mravné hodnotové orientácie boli respondentmi umiestnené na druhom mieste. Aj pri týchto hodnotových orientáciách je významný štatistický rozdiel z hľadiska pohlavia (na hladine významnosti 0,01 v prospech chlapcov). Významný štatistický rozdiel sa potvrdil aj u hodnotových orientácií vzdelávacích (na hladine významnosti 0,01 v prospech dievčat) a ekonomických (na hladine významnosti 0,01 tiež v prospech dievčat).

TABLE 1: Priemerné skóre v hodnotových orientáciách vzdelávacích, estetických, mravných, ekonomických, sociálnych a porovnanie ich úrovní u detí v Česku

HODNOTOVÉ ORIENTÁCIE	PREMIER		SPOLU
	dievčatá	chlapci	
Vzdelávacie	34,60	30,97	32,46
	Mann-Whitneyov U test 5,09**		
Estetické	32,24	36,97	35,03
	Mann-Whitneyov U test 4,95 **		
Mravné	32,68	34,22	33,59
	Mann-Whitneyov U test 3,99 **		
Ekonomické	33,12	29,81	31,16
	Mann-Whitneyov U test 5,66 **		
Sociálne	31,08	31,44	31,29
	Mann-Whitneyov U test 1,65		

* testy sú významné na hladine $p < 0,05000$

** testy sú významné na hladine $p < 0,01000$

Pri analýze testovanej významnosti rozdielov medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií u detí v Česku sme zistili rad existujúcich štatisticky významných rozdielov. Významný štatistický rozdiel medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií sa nepotvrdil v troch prípadoch: medzi nameranými hodnotami u hodnôt sociálnych a vzdelávacích; sociálnych a ekonomických; mravných a estetických.

V ostatných prípadoch medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií bola významnosť rozdielov prítomná na hladine významnosti 0,01.

TABLE 2: Významnosť rozdielov medzi nameranými hodnotami v hodnotových orientáciách vzdelávacích, estetických, mravných, ekonomických a sociálnych u detí v Česku

HODNOTOVÉ ORIENTÁCIE	PRIEMERY	HODNOTOVÉ ORIENTÁCIE U DETÍ V ČESKU				
		vzdelávacie z-hodnota KW test	estetické z-hodnota KW test	mravné z-hodnota KW test	ekonomické z-hodnota KW test	sociálne z-hodnota KW test
Vzdelávacie	32,46	-	5,68**	3,37**	2,83**	1,16
Estetické	35,03	5,68**	-	2,31	8,51**	6,84**
Mravné	33,59	3,37**	2,31	-	6,21**	4,53**
Ekonomické	31,16	2,83**	8,51**	6,21**	-	1,67
Sociálne	31,29	1,16	6,84**	4,53**	1,67	-

KW test – Kruskal-Wallisov test

* testy sú významné na hladine $p < 0,05000$

** testy sú významné na hladine $p < 0,01000$

Pri analýze testovanej významnosti rozdielov medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií respondentiek z ČR sme zistili existujúce štatisticky významné rozdiely len v prípade porovnávania hodnôt vzdelávacích a sociálnych (na hladine významnosti 0,01 v prospech vzdelávacích) aj vzdelávacích a mravných (na hladine významnosti 0,05 v prospech vzdelávacích). *Vzdelávacie hodnoty* sú u respondentiek v Česku *na prvom mieste*. *Významný štatistický rozdiel* medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií sa v ostatných prípadoch *nepotvrdil*.

TABLE 2: Významnosť rozdielov medzi nameranými hodnotami v hodnotových orientáciách vzdelávacích, estetických, mravných, ekonomických a sociálnych u dievčat v Česku

HODNOTOVÉ ORIENTÁCIE	PRIEMERY	HODNOTOVÉ ORIENTÁCIE U DIEVČAT V ČESKU				
		vzdelávacie z-hodnota KW test	estetické z-hodnota KW test	mravné z-hodnota KW test	ekonomické z-hodnota KW test	sociálne z-hodnota KW test
Vzdelávacie	34,60	-	2,61	3,03*	2,14	4,75**
Estetické	32,24	2,61	-	0,41	0,47	2,14
Mravné	32,68	3,03*	0,41	-	0,88	1,72
Ekonomické	33,12	2,14	0,47	0,88	-	2,61
Sociálne	31,08	4,75**	2,14	1,72	2,61	-

KW test – Kruskal-Wallisov test

* testy sú významné na hladine $p < 0,05000$

** testy sú významné na hladine $p < 0,01000$

Pri porovnávaní významnosti rozdielov u respondentov (chlapcov) sa *významný štatistický rozdiel nepotvrdil* medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií estetických a mravných, vzdelávacích a ekonomických, vzdelávacích a sociálnych.

V ostatných prípadoch sa významnosť rozdielov medzi nameranými hodnotami hodnotových orientácií potvrdila na hladine významnosti 0,01. U respondentov (chlapcov) dominujú estetické hodnoty. Rozdiely v zistených hodnotách hodnotových orientácií vzdelávacej a mravnej k hodnotovej orientácii estetickej je teda v jej prospech (na hladine významnosti 0,01). Štatisticky významný rozdiel je i v prípade porovnávania údajov poukazujúcich na úroveň mravných a ekonomických hodnôt, mravných a sociálnych hodnôt, ekonomických a sociálnych hodnôt.

Cieľom výskumu bolo diagnostikovanie hodnotových preferencií mládeže v ČR. Z výskumného materiálu vyplynulo, že títo respondenti preferujú vo svojom hodnotovom systéme sociálne hodnoty. Druhé najpreferovanejšie boli estetické hodnoty. Za nimi v poradí boli umiestnené mravné hodnoty a vzdelávacie hodnoty. Poradie preferencie hodnôt u respondentov uzatvárajú ekonomické hodnoty. Respondentky na prvom mieste vo svojej hodnotovej orientácii podľa dotazníka "HO" majú vzdelávacie hodnoty. Na druhom mieste sú u nich hodnoty sociálne. Za nimi ďalšie v poradí sú hodnoty mravné, ekonomické a estetické.

Cieľovosť a stabilita hodnotovej orientácie predstavuje zároveň stabilitu samotnej osobnosti. Od poznania procesu vývinu a špecifika účinku h. o. tvoriacich podstatnú časť osobnostnej charakteristiky závisí určenie jej smerovania v budúcnosti a schopnosť upevniť si aktívnu sociálnu pozíciu. Hoci mnohí autori uvádzajú, že východiskom vzniku hodnotových orientácií sú potreby, v prevažnej miere možno h. o. považovať za výsledok procesu socializácie. V jej dôsledku vzniká u človeka jeho základná hodnotová orientácia, ktorá v mnohom závisí od kvality vonkajších, exogénnych činiteľov, predovšetkým však od výchovných pôsobení. Ak človeka posudzujeme ako sociálnu bytosť, ktorá je determinovaná určitým sociálno-kultúrnym systémom, potom v rozličných kultúrnych spoločnostiach sa možno stretnúť s výskytom rozličných hodnotových orientácií. Vlastný hodnotový systém predstavuje u človeka hierarchické usporiadanie, štruktúru uznávaných a želaných hodnôt (Sláviková, 2012).

Často v tejto súvislosti hovoríme aj o hierarchii hodnôt. Ako sme už uviedli, hodnotovou orientáciou sa rozumie zameranie osobnosti na určité hodnoty materiálnej a duchovnej kultúry spoločnosti. Hodnotové orientácie sú najdôležitejšou súčasťou štruktúry osobnosti, predstavujúcu určitú os vedomia, s ktorou úzko súvisia myšlienky a city človeka, a z hľadiska ktorej sa rozhodujú mnohé životné otázky. Systém hodnotových orientácií človeka predstavuje najvyššiu úroveň dispozičnej hierarchie, regulujúcej správanie človeka. Je pravdepodobné, že ak poznáme hodnotový systém toho ktorého človeka, získavame nielen obraz o jeho osobnosti, ale na jeho základe vieme do vysokej miery prognózovať aj jeho správanie.

LITERATURA

- Hamarová, J., Holkovič, L. 1987. *Rodina – Spoločnosť – Výchova*. Bratislava: Veda, 1987.
- Hudeček, J. 1986. *Hodnotové orientácie v motivačnej sfére osobnosti*. 1. vyd. Praha: SPN.
- Krajčová, N., Pasternáková, L. 2009. *Štýly výchovy v rodine v kontexte s hodnotovou orientáciou detí*. Prešov : Vydavateľstvo PU.

- Sláviková, G. 2012. Špecifiká šikanovania spojené s jeho vznikom. Roczniki Teologiczno-Pastoralne. Wydawnictwo BW Tarnów, 2012.
- Velehradský, A. 1978. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. Praha: Svoboda, 1978.
- Vonkomer, J. 1991. *Dotazník na zisťovanie hodnotových orientácií, postojov k hodnotám a motivácie výkonu*. T-252. Príručka. Bratislava: Psychodiagnostika, 1991.